

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3227>

**IN THE CONTEXT HADITS ON LEGISLATION THE
CRITICISING AND TAKRHRIJ OF THE “NO MARRIAGE
WITHOUT GUARDION AND TWO JUST WITNESSES”**

FIKHÎ HADİSLERİN RİVAYET ÖZELLİKLERİ BAĞLAMINDA
“VELİSİZ VE İKİ ADİL ŞAHİTSİZ NİKÂH OLMAZ” RİVAYETİNİN
SENED VE METİN TAHLİLİ

Adnan ALGÜL¹
Zeliha Beyza TAŞ²

Abstract

According to İslamic law, marriage was made with a man in marriage to one person and to establish a common life with one's own will. The main aim here is to protect next generations which is one of the main ideals of İslam and thus to create a sound society. There are some conditions to establish this contracting according the İslamic law. Some of these conditions are concord but others are contraversial. In this article “no marriage without guardion and two just witnesses” dealed that the sanad and math features of this hadits and criticising the hadits by sects of figh.

Keywords: Guardion, Marriage, Hadits, Criticism, Witness.

Özet

İslâm hukukuna göre nikâh birbirleriyle evlenmelerinde herhangi bir engel bulunmayan bir erkek ve kadının kendi istekleriyle kurdukları bir sözleşmedir. Burada amaç İslâm'ın ana gayelerinden biri olan neslin korunması sonucunda sağlıklı bir toplumun oluşturulmasıdır. İslâm hukuku açısından nikâh akdinin gerçekleşebilmesi için bazı şartları taşıması gerekmektedir. Bu şartlardan bazısı hakkında ittifak varken bazı şartlar tartışmalıdır. Bu makalede “velisiz ve iki adil şahitsiz nikâh olmaz” hadisinin sened ve metin tahlilini, bu tahliller ile ilgili tenkitler ve mezheplerin bu rivayet hakkındaki değerlendirmeleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Veli, Nikâh, Hadis, Tenkit, Şahit.

¹ Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, adnanalgul47@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1052-3548.

² Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Hadis Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, zelihabeyzatas@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5395-0566.

GİRİŞ

İslâm, sadece bir inanç sistemi değil aynı zamanda dünya ve ahiret dengesini sağlayan bir hukuk sistemidir. Toplumun davranışlarını, yaşam tarzlarını, ahlaki ilkelerini, itikadi ve ameli konuları belirler ve düzene koyar. İslâm'ın düzene koymaya çalıştığı alanlardan birisi de aile hukukudur. İslâm dini, ailenin oluşması, oluştuktan sonra ahlaki çöküntülerden uzak kalması, eşler arasındaki hak ve sorumlulukların neler olduğu konusunda hukuki bir çerçeve çizmiştir. Yaratılanların en güzeli ve en değerlisi olan insanları kendi hallerine bırakmayıp onların neslini, nefsini ve onurunu koruma altına almak için “nikâh” düzenini koymuştur.

İslâm hukukunda nikâh akdinin meşru bir şekilde kurulabilmesi bazı unsurların varlığı ile mümkün olmaktadır. Bu unsurlar ise taraflar, icap-kabul ve evlenme engelini bulunmamasıdır. Bununla birlikte nikâh akdinin geçerliliği (sıhhat), yürürlük kazanması (nefâz) ve bağlayıcılığı (luzûm) için taşınması gereken bazı şartlar da vardır.³ Bu şartların bazıları hakkında âlimler ittifak etmişken bazıları hakkında ihtilaf vardır.

Bu makalede “velisiz ve iki adil şahitsiz nikâh olmaz” hadisinin sıhhat durumunu, amel edilebilir olup olmadığını ve hangi mesajları içerdiğini ortaya koymaya çalıştık. Hadisin bize ulaşan metinlerini ve rivayet zincirlerini zikrettik. Rivayeti bize ulaştıran râvilerin cerh ve ta'dil durumlarını kısaca verdik. En sonunda da hadisin sıhhat durumu ve farklı mezheplerin görüşleri hakkında bilgiler sunmaya çalıştık.

I. HADİSİN METNİ

“لا نكاح إلا بولي و شاهدي عدل” “Veli ve iki adil şahit olmadan nikâh olmaz” rivayeti hadis kaynaklarının “nikâh” bölümlerinde geçmektedir. Hadis, Abdurrezzâk b. Hemmâm (h. 211)⁴ ve İbn Ebi Şeybe'nin (h. 235)⁵ “*Musannefli*” Dârekutnî (h. 385)⁶ ve Beyhâki'nin (h. 458)⁷ “*Sünenleri*” İbn Hibbân'ın (h. 354)⁸ “*Sahihi*” Taberânî'nin (h. 360)⁹ “*Mucemu'l-kebir ve Mucemu'l-ewsât*” adlı eserlerinde geçmektedir.

II. HADİSİN MERFÛ RİVAYETLERİ

2.1. Âişe bint Ebû Bekr Tarîki:

➤ Birinci Rivayet¹⁰

İbn Hibbân > Ömer b. Muhammed el-Mehdânî > Saïd b. Yahyâ b. Saïd el-Emevî > Hafsa b. Gıyas > İbn Cüreyc > Süleymân b. Musa > Zühri > Urve > Âişe bint Ebî Bekr > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Ömer b. Muhammed el-Mehdânî (h. 311) hadis tenkitçileri tarafından “*sika ve saduk*” olarak bilinir.¹¹ Saïd b. Yahyâ b. Saïd el-Emevi (h. 249) İbn

³ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuki, İslamiyye ve İstlahi Fıkhiyye Kâmusu* (İstanbul: Bilmen Basımevi, 1967), 2/5.

⁴ Ebû Bekr Abdurrezzâk b. Hemmâm b. Nafi', *el-Musannef*, thk. Hâbiburrahman el-A'zamî (Beyrut: el-Meclisu'l-İlmi, 1390/1970), “Nikâh” 36 (No. 10541).

⁵ Ebû Bekr İbn Ebi Şeybe Abdullah Muhammed el-Absî, *el-Musannef*, thk. Muhammed Avâme (Riyad: Dârü'l-Kabile, 1427/2006), “Nikâh” 8 (No. 16183).

⁶ Ali b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî, *es-Sünen*, thk. Ahmed Abdü'l-Mevcûd (Beyrut: Dâru'l-Mârife, 1422/2001), “Nikâh” 11 (No. 3521); 22 (No. 3531, 3533, 3535).

⁷ Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali b. Ebû Bekr b. Beyhâki, *es-Sünen*, thk. Muhammed b. Abdüklâdi Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1424/2003), “Nikâh” 114 (No. 13762); 133 (No. 13829, 13931); 134 (No. 13832, 13840).

⁸ Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *es-Sahih*, thk. Şuayb el-Arnâut (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1414/1993), “Nikâh” 8 (No.4075).

⁹ Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, thk. Hamdi b. Abdülmecid es-Selefi (Kahire: Mektebetü'l-İbn Teymiyye, 1415/1995), 18/142 (No. 299); *el-Mu'cemu'l-ewsât*, thk. Târik b. Avzillah b. Muhammed (Kahire: Dâru'l-Harameyn, 1415/1995), 5/363 (No. 5564); 6/264 (No. 6366); 97117 (No. 9291).

¹⁰ İbn Hibbân, “Nikâh” 8 (No. 4075).

¹¹ Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz* (Beyrut: Dâru'l-Kitabu'l-İlmiyye, 1992), 1/104.

Ebî Hâtim, (h. 327)¹² “*sadûk*” Zehebî (h. 748)¹³ “*sika*” ve İbn Hacer (h. 852)¹⁴ “*sika*” ta’dil lafızlarını kullanarak değerlendirmişlerdir. Hafs b. Gıyas (h. 194/195/196) için hadis tenkitçileri “*sika, hafız, sebt, fakih*” ta’dil lafızlarını kullanarak değerlendirmişlerdir.¹⁵ İbn Hibbân “*Sikât*” adlı eserinde zikretmiştir.¹⁶ İbn Cüreyc (h. 149/150/151/160) hadis tenkitçileri tarafından *sika, sebt, hafız*” olarak bilinir.¹⁷ Süleymân b. Musa (h. 115/119) hadis tenkitçileri onun için “*sika ve sebt*” ta’dil lafızlarını kullanmışlardır.¹⁸ İbn Hibbân “*Sikât*” adlı eserinde zikretmiştir.¹⁹ Şihâb ez-Zühri (h. 123/124/125) hadis tenkitçileri onun “*sika*” olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.²⁰ Urve b. Zübeyr (h. 91/92/93/99/100/101) onun için hadis tenkitçileri “*sika, sadûk, hafız, fakih*” ta’dil lafızlarını kullanmışlardır.²¹ Âişe bint Ebî Bekr (h. 57/58) onun “*sika*” olduğuna dair hadis tenkitçileri ittifak etmişlerdir.²² Tüm bu değerlendirmeler neticesinde rivayetin senedinde bulunan ravilerin sikalığı hususunda ittifak olduğu ve rivayetin senedinde kopukluk olmadığı için hadis sahihtir.

➤ İkinci Rivayet²³

Beyhakî > Ahmed b. Muhammed b. Harîs > Ali b. Ömer el-Hâfız > Ebû Hâmîd b. Hârûn > Süleymân b. Ömer > İsa b. Yunûs > İbn Cüreyc > Süleymân b. Musa > Zühri > Urve > Âişe bint Ebî Bekr > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Ahmed b. Muhammed b. Hâris (h. 430) hakkında hadis kitaplarında olumlu veya olumsuz bir değerlendirme bulunmamaktadır. Ali b. Ömer el-Hâfız (h. 385) hakkında İbn Hacer, “*sika*” ta’dil lafzını kullanmıştır.²⁴ Ebû Hâmîd Muhammed b. Hârûn (h. 321) hakkında Zehebî, “*sika*” ta’dil lafzını kullanmıştır.²⁵ Süleymân b. Ömer (h. 249) hakkında İbn Ebî Hâtim “*sika*” değerlendirmesi yapmıştır.²⁶ İsa b. Yunûs (h. 187/188/189) hakkında hadis tenkitçileri “*hâfız, sika, sebt*” ta’dil lafızlarını kullanmışlardır.²⁷ İbn Hibbân “*Sikât*” adlı eserinde zikretmiştir.²⁸ Bu değerlendirmeler sonucunda senedin ravilerinden Ahmed b. Muhammed b. Harîs hakkında hadis kitaplarında bir bilgi bulunmamaktadır. Ravinin durumu bilinmediği için meçhûl bir ravidir. Bu yüzden hadis zayıftır. Fakat hadisi destekleyen başka tarikleri olduğu için hadis hakkında hasen hükmü vermek ve rivayeti itibar için almak daha doğru olacaktır.

➤ Üçüncü Rivayet²⁹

Beyhakî > Abdillâh el-Hâfız > Ebû Abbas > Muhammed b. Hârûn > Süleymân b. Ömer > Yahyâ b. Saîd el-Emevî > İbn Cüreyc > Süleymân b. Musa > Zühri > Urve > Âişe bint Ebî Bekr > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Ebû Abdillâh el-Hâfız (h. 403/405) hakkında Zehebî, “*sadûk*” değerlendirmesi yapmıştır.³⁰ Ebû Abbas (h.317) hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Bu

¹² Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdris İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil* (Beirut: y.y., 1952), 5/365.

¹³ Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, 2/500.

¹⁴ Ahmed b. Ali b. Hacer Ebû'l-Fadl el-Askalânî, *Tehzîbü't-tehzîb* (Beirut: y.y., 1984), 2/49.

¹⁵ İbn Hacer, *Takrîbü't-tehzîb*, nşr. Muhammed Avvâme (Haleb: y.y. 1986). 1/260; Zehebî, *Mizânü'l-ittidâl*, nşr. Ali Muhammed Muavad (Beirut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1995), 9/286.

¹⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, thk. Seyyid Şerafeddin Ahmed (Beirut: Dârü'l-Fikr, 1975), 1/458.

¹⁷ Zehebî, *Mizân*, 9/362; İbn Hacer, *Takrîb*, 1/624; *Tehzîb*, 2/616; İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, 5/365.

¹⁸ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, 2/111.

¹⁹ İbn Hibbân, *Sikât*, 2/111.

²⁰ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, 3/696; İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/396.

²¹ İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/96.

²² İbn Hacer, *Takrîb*, 1/364.

²³ Beyhakî, “Nikâh” 133 (No. 13831).

²⁴ İbn Hacer, *Takrîb*, 1/88.

²⁵ Zehebî, *Tezkirâtu'l-huffâz*, 15/25.

²⁶ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, 4/131.

²⁷ İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/371; Zehebî, *Mizân*, 9/390.

²⁸ İbn Hibbân, *Sikât*, 7/238.

²⁹ Beyhakî, “Nikâh” 134 (No. 13832).

³⁰ Zehebî, *Mizân*, 7/256.

değerlendirmeler sonucunda senedin ravilerinden Ebû Abbas hakkında hadis kitaplarında bir bilgi bulunmamaktadır. Ravinin durumu bilinmediği için meçhûl bir ravidir. Bu yüzden hadis zayıftır. Fakat hadisi destekleyen başka tarikleri olduğu için hadis hakkında hasen hükmü vermek ve rivayeti itibar için almak daha doğru olacaktır.

➤ **Dördüncü Rivayet**³¹

Dârekutnî > Muhammed b. Hâfız > Süleymân b. Ömer > İsa b. Yunûs > İbn Cüreyc > Süleymân b. Musa > Zührî > Urve > Âişe bint Ebî Bekr > Rasûlullah.

Senedin ravilerinin tamamının güvenilir olması ve hadisin senedinde kopukluk olmamasından dolayı hadis sahihtir.

➤ **Beşinci Rivayet**³²

Taberânî > Hâşim b. Mersed > Muafi b. Süleymân > İsa b. Yunûs > Osman b. Abdîrahmân > Zührî > Urve > Âişe bint Ebî Bekr > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Hâşim b. Mersed (h. 278) hakkında İbn Hibbân, “*leyse bi şey*” cerh ifadesi kullanarak değerlendirme yapmıştır.³³ Muafi b. Süleyman (h. 234) hakkında “*sika ve sadûk*” ta’dil lafızları kullanılmıştır.³⁴ Osman b. Abdîrahmân (h. ?) hakkında İbn Hacer “*metrûk*” değerlendirmesi yapmıştır.³⁵ Bu değerlendirmeler sonucunda Hâşim b. Mersed ve Osman b. Abdîrahmân adlı raviler hakkında olumsuz değerlendirmeler bulunduğu için hadis zayıftır.

2.2. Abdullah b. Abbâs Tarîki:

➤ **Birinci Rivayet**³⁶

Beyhakî > Ebû Abdillâh el-Hafîz > Mûkerrem b. Ahmed el-Kâdî > Ahmed b. Ziyâd > Saîd b. Süleymân > Adıyy b. Fadl > Abdullah b. Osmân > Saîd b. Cübeyr > Abdullah b. Abbâs > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Mûkerrem b. Ahmed el-Kâdî (h. 345) hakkında Hatîb (h. 462) “*sika*” ta’dil lafzını kullanmıştır.³⁷ Ahmed b. Ziyâd b. Mihrân (h. 281) hadis tenkitçileri tarafından “*sika*” olarak değerlendirilmiştir.³⁸ Saîd b. Süleymân (h. 225) hadis tenkitçileri tarafından “*sika, hafîz, hücce*” olarak değerlendirilmiştir.³⁹ İbn Hibbân, “*Sikât*” adlı eserinde zikretmiştir.⁴⁰ Adıyy b. Fadl (h. 171) İbn Hacer, “*metrûk*”⁴¹ İbn Ebî Hâtim, “*leyse bi şey*”⁴² lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır. Abdullah b. Osmân (h. 132/133) hadis tenkitçileri “*sika, sadûk, hafîz*” ta’dil lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁴³ Saîd b. Cübeyr (h. 94/95) hakkında hadis tenkitçileri “*sika ve sebt*” ta’dil lafızlarını kullanmışlardır.⁴⁴ Abdullah b. Abbâs (h. 67/68/69/70/73) hakkında hadis âlimleri onun sikahı hususunda ittifak etmişlerdir.⁴⁵ Bütün bu değerlendirmeler sonucunda Adıyy b. Fadl hakkında cerh ifadelerinin kullanılmış olması ve rivayeti destekleyen başka bir senedinin olmaması hadisin zayıf olduğunu göstermiştir.

³¹ Dârekutnî, “Nikâh” 11 (No. 3533).

³² Taberânî, *Mu’cemu’l-avsât*, 9/117 (No. 9291).

³³ İbn Hibbân, *el-Cerh ve’t-ta’dil*, 8/400.

³⁴ İbn Hacer, *Tehzîb*, 1/953.

³⁵ İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/69.

³⁶ Beyhakî, “Nikâh” 133 (No. 13829).

³⁷ Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* (Beyrut: Dâru’l-Kitabu’l-İlmiyye, ts.), 7/828.

³⁸ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, 5/267.

³⁹ İbn Hacer, *Tehzîb*, 2/24; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 10/483.

⁴⁰ İbn Hibbân, *Sikât*, 2/24.

⁴¹ İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/87.

⁴² İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve’t-ta’dil*, 4/7.

⁴³ İbn Hacer, *Tehzîb*, 2/383; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 8/48.

⁴⁴ İbn Hacer, *Takrîb*, 1/374.

⁴⁵ İbn Hacer, *Tehzîb*, 4/363; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 15/154; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve’t-ta’dil*, 5/116.

➤ **İkinci Rivayet**⁴⁶

Darekutnî > Ali b. Ahmed b. Heysemî > Muhammed b. Ca'fer > İsa b. Ebî Hazb > Yahyâ b. Ebî Bükeyr > Adıyy b. Fadl > Abdullah b. Osmân > Saïd b. Cübeyr > Abdullah b. Abbâs > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Ali b. Ahmed el-Heysemî (h. 328) hakkında Hatib, “sika” değerlendirmesi yapmıştır.⁴⁷ Muhammed b. Ca'fer (h. 325) hakkında “sika” değerlendirmesi yapılmıştır.⁴⁸ İsa b. Ebî Hazb (h.267) hakkında hadis kitaplarında bir bilgi bulunmamaktadır. Yahyâ b. Ebî Zükeyr (h. 208/209) hakkında “sadûk” olduğuna dair ittifak vardır. ⁴⁹ Bütün bu değerlendirmeler sonucunda senedin ravilerinden Adıyy b. Fadl adlı ravinin cerh edilmesi ve İsa b. Ebî Hazb adlı ravinin durumunun bilinmemesi ayrıca rivayeti destekleyen başka bir senedinin bulunmaması hadisin zayıf olduğunu gösterir.

2.3. Abdullah b. Ömer Tariki:

➤ **Birinci Rivayet**⁵⁰

Beyhakî > Ebû Hâmid Ahmed b. Ali el-Hâfız > Zâhir b. Ahmed > Ebû Bekr b. Ziyâd > Muhammed b. İshâk > Abdulvehhâb b. Atâ > Saïd > Katade > Hasan ve Saïd b. Müseyyeb > Abdullah b. Ömer > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Ebû Hâmid Ahmed b. Ali (h. 430) hadis tenkitçileri tarafından “sika, hâfız, müfid” olarak değerlendirilmiştir.⁵¹ Zâhid b. Ahmed (h. 389) hakkında Zehebî, “şeyh” ta'dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁵² Ebû Bekr b. Ziyâd (h. 324) hakkında Zehebî, “şeyh ve sika” ta'dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁵³ Muhammed b. İshâk (h. 270) hadis tenkitçileri tarafından “sika, sebt, hâfız, sadûk” ta'dil lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁵⁴ İbn Hibbân “Sikât” adlı eserinde zikretmiştir.⁵⁵ Abdulvehhâb b. Atâ (h. 204/206) hakkında Ahmed b. Hanbel (h. 241), “zayıf” cerh lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁵⁶ Zehebî, “sika” ta'dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁵⁷ Saïd b. Ebî Urbe (h. 150/155/156/157) hakkında hadis tenkitçileri “sika” olduğuna dair ittifak içindedirler.⁵⁸ Katade (h. 117/118) hakkında hadis tenkitçileri “sika, hâfız, sebt” ta'dil lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁵⁹ İbn Hibbân “Sikât” adlı eserinde zikretmiştir.⁶⁰ Hasan b. Ebî Hasen (h. 110) hakkında hadis tenkitçileri “sika” ta'dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁶¹ Saïd b. Müseyyeb (h. 87/93/94/95) hakkında hadis tenkitçileri “sika, hücce, sadûk, fâkih” ta'dil lafızlarını kullanarak değerlendirme yapılmıştır.⁶² İbn Hibbân, “Sikât” adlı eserinde zikretmiştir.⁶³ Abdullah b. Ömer (h. 23/24) hakkında hadis tenkitçileri “sika” değerlendirmesi yapmışlardır.⁶⁴ Bu değerlendirmeler sonucunda Abdulvehhâb b. Atâ adlı ravi dışında hakkında olumsuz bir değerlendirme yapılan bir

⁴⁶ Darekutnî, “Nikâh” 11 (no. 3521).

⁴⁷ Hatib el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, 13/218.

⁴⁸ Hatib el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, 2/528; Zehebî, *Mizân*, 15/301.

⁴⁹ İbn Hacer, *Tehzîb*, 4/344; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 31/245; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 9/132.

⁵⁰ Beyhakî, “Nikâh”, 11 (No. 13840).

⁵¹ Hâtib el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdad*, 9/481; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, thk. Şuayb el-Arnaut-Hüseyn el-Esed (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1990), 17/522.

⁵² Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, 16/476.

⁵³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, 15/165.

⁵⁴ İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/502; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 24/396; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 7/195.

⁵⁵ İbn Hibbân, *Sikât*, 3/502.

⁵⁶ İbn Hacer, *Tehzîb*, 2/638; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 8/377; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 6/75.

⁵⁷ Zehebî, *Mizân*, 9/364.

⁵⁸ İbn Hacer, *Tehzîb*, 2/38; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 5/328; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 4/65.

⁵⁹ İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/438; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 28/456; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 7/133.

⁶⁰ İbn Hibbân, *Sikât*, 5/321.

⁶¹ İbn Hacer, *Takrîb*, 1/388.

⁶² İbn Hacer, *Tehzîb*, 2/43; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 11/66; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 4/159.

⁶³ İbn Hibbân, *Sikât*, 4/273.

⁶⁴ İbn Hacer, *Takrîb*, 1/717; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 21/316; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 6/105.

ravi yoktur. Ayrıca hadis başka tariklerle de desteklendiği için hadise zayıf demek yerine hasen demek daha doğru olacaktır.

➤ **İkinci Rivayet**⁶⁵

Darekutnî > Muhammed b. Mahled ve Muhammed b. Abdillâh el-Hüseyn ve Osman b. Ahmed b. Semmâk > Abdillâh b. Ebî Saîd > İshâk b. Hişâm > Sabîb b. Zühre > Nafi'i > Abdullah b. Ömer > Rasûllullah.

Senedin ravilerine gelince Muhammed b. Mahled (h. 331) hakkında Zehebî, “*sadûk*” ta'dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁶⁶ Muhammed b. Abdillâh (h. 325/326) hakkında Hatib el-Bağdâdî “*sika*” ta'dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁶⁷ Osman b. Ahmed b. Semmâk (h. 344) hakkında Zehebî, “*sadûk*” ta'dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁶⁸ İshâk b. Hişâm (h. ?) hakkında hadis kitaplarında bilgi bulunmamaktadır. Sabîb b. Zühre (h. ?) hakkında hadis tenkitçileri “*zayıf*” cerh lafzını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁶⁹ Nafi'i (h. 116/117/118/119/120) hakkında hadis tenkitçileri “*sika, sebt, fakîh*” ta'dil lafızları kullanılarak değerlendirme yapılmıştır.⁷⁰ Bütün bu değerlendirmeler neticesinde İshâk b. Hişâm adlı ravinin durumunun bilinmemesi ve Sabîb b. Zühre adlı ravinin de cerh edilmesi hadisin zayıf olduğunu göstermiştir.

2.4. Abdullah b. Mes'ûd Tarîki:

➤ **Birinci Rivayet**⁷¹

Darekutnî > Yakûb b. İbrâhim > İsmâil b. Abbâs el-Verrâk > Ömer b. Şebbe > Bekr b. Bekkâr > Abdillâh b. Mahrîz > Katade > Hasan > İmrân b. Huseyn > Abdullah b. Mes'ûd > Rasûllullah.

Senedin ravilerine gelince Yakûb b. İbrâhim (h. 332) hakkında hadis tenkitçileri “*sika*” değerlendirmesi yapmışlardır.⁷² İsmâil b. Abbâs el-Verrâk (h. 323) hakkında hadis tenkitçileri “*sika*” ta'dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁷³ Ömer b. Şebbe (h. 262/263) hakkında hadis tenkitçileri “*sika ve sadûk*” ta'dil lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁷⁴ İbn Hibbân “*Sikât*” adlı eserinde zikretmiştir.⁷⁵ Bekr b. Bekkâr (h. 210) hadis tenkitçileri tarafından “*leyse bi'l-kâfi*” değerlendirme yapılmıştır.⁷⁶ Abdullah b. Mahrîz (h. 150/160) hakkında İbn Ebî Hâtim, “*daifu'l-hadis*”⁷⁷ İbn Hacer ve Mizzî “*münkeru'l-hadis*”⁷⁸ değerlendirme yapmışlardır. İmrân b. Huseyn (h. 52/53) hadis tenkitçileri onun “*sika*” olduğuna ittifak etmişlerdir.⁷⁹ İbn Hibbân, “*Sikât*” adlı eserinde zikretmiştir.⁸⁰ Abdullah b. Mes'ûd (h. 28/32/33) hakkında hadis tenkitçileri “*sika*” değerlendirme yapmışlardır.⁸¹ Bütün bu değerlendirmeler sonucunda Bekr b. Bekkâr ve Abdullah b. Mahrîz adlı raviler hadis tenkitçileri tarafından cerh edilmiştir. Rivayeti destekleyen başka bir tariki olmadığı için hadis zayıftır.

2.5. Cabîr b. Abdillâh Tarîki:

⁶⁵ Darekutnî, “*Nikâh*”, 31 (No. 3523).

⁶⁶ Zehebî, *Mizân*, 7/495.

⁶⁷ Hatib el-Bağdâdî, *Tarihü Bağdâd*, 3/467.

⁶⁸ Zehebî, *Mizân*, 5/373.

⁶⁹ Zehebî, *Mizân*, 2/385; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 2/452.

⁷⁰ İbn Hacer, *Tehzîb*, 4/210; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 29/298; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 8/451.

⁷¹ Darekutnî, “*Nikâh*”, 21 (No. 3531).

⁷² Hatib el-Bağdâdî, *Tarihü Bağdâd*, 16/480; Zehebî, *Mizân*, 7/446.

⁷³ Hatib el-Bağdâdî, *Tarihü Bağdâd*, 7/297; Zehebî, *Siyeru a'lamî'n-nubelâ*, 15/74.

⁷⁴ İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/232; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 21/386; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 6/116.

⁷⁵ İbn Hibbân *Sikât*, 8/446.

⁷⁶ İbn Hacer, *Tehzîb*, 1/241; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 2/339; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 2/238.

⁷⁷ İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 5/176.

⁷⁸ İbn Hacer, *Tehzîb*, 8/164; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 16/29.

⁷⁹ İbn Hacer, *Takrîb*, 1/750; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 22/319; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 6/296.

⁸⁰ İbn Hibbân, *Sikât*, 3/287.

⁸¹ İbn Hacer, *Tehzîb*, 2/281; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 16/121; İbn Ebî Hâtim, *Cerh ve't-ta'dil*, 5/149.

➤ **Birinci Rivayet**⁸²

Taberânî > Muhammed b. Abdillâh > Kattân b. Nusayr > Amr b. Numân > Muhammed b. Abdülmelik > Ebû Zübeyr > Cabîr b. Abdillâh > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Muhammed b. Abdillâh (h. 297) hakkında hadis tenkitçileri “*sika ve sadûk*” değerlendirmeleri yapmışlardır.⁸³ Kattân b. Nusayr (h. 231/240) hakkında hadis tenkitçileri “*sika*” değerlendirmesi yapmışlardır.⁸⁴ Amr b. Numân (h. 181/190) hakkında İbn Ebi Hâtim, “*sadûk*” değerlendirmesi yapmıştır.⁸⁵ Muhammed b. Abdülmelik (h. ?) hakkında hadis tenkitçileri “*sika*” olduğuna dair ittifak etmişlerdir.⁸⁶ Ebû Zübeyr (h. 126/128) hakkında İbn Hacer, “*sika*” ta’dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁸⁷ Cabîr b. Abdillâh (h. 73/77/78/79) hakkında hadis tenkitçileri “*sika*” ta’dil lafzını kullanarak değerlendirmişlerdir.⁸⁸ Bütün bu değerlendirmeler sonucunda rivayetin ravilerinin tamamını sika oluşu rivayetin senedinin kopuk olmayışı hadisın sahih olduğunu göstermiştir.

2.6. Ebû Hureyre Tarîki:

➤ **Birinci Rivayet**⁸⁹

Taberânî > Muhammed b. Seleme > Süleymân b. Erkâm > Saîd b. Müseyyeb > Ebî Hureyre > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Muhammed b. Seleme (h. 191/192/193) hakkında hadis tenkitçileri “*sika ve sadûk*” ta’dil lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁹⁰ Süleymân b. Erkâm (h. 161/170) hakkında Mizzî ve İbn Hacer “*metrûk*” cerh lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁹¹ Ebû Hureyre (h. 57/58/59) hakkında hadis tenkitçileri onun “*sika*” olduğuna dair ittifak etmişlerdir.⁹² Bütün bu değerlendirmeler sonucunda Süleymân b. Erkâm hakkında cerh ifadelerinin kullanılmış olması ve rivayeti destekleyen başka tariklerin olmaması hadisın zayıf olduğunu göstermektedir.

2.7. İmrân b. Huseyn Tarîki:

➤ **Birinci Rivayet**⁹³

Abdurrezzâk b. Hemmâm > Abdillâh b. Muharrîr > Katade > Hasan > İmrân b. Huseyn > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince Abdillâh b. Muharrîr (h. 150/160) hakkında hadis tenkitçileri “*metruk ve zayıf*” cerh lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁹⁴ Bütün bu değerlendirmeler sonucunda Abdullah b. Muharrîr adlı ravi hadis tenkitçileri tarafından cerh edilse de rivayeti destekleyen başka tariklerin olması hadisın hasen olduğunu göstermektedir.

➤ **İkinci Rivayet**⁹⁵

Taberânî > İshâk b. İbrâhim el-Deberiyû > Abdurrezzâk b. Hemmâm > Abdillâh b. Muharrîr > Katade > Hasan > İmrân b. Huseyn > Rasûlullah.

Senedin ravilerine gelince İshâk b. İbrâhim el-Deberiyû (h. 285/286/287) hakkında Zehebî, “*sika*” ta’dil lafzını kullanarak değerlendirme yapmıştır.⁹⁶ Abdurrezzâk b.

⁸² Taberânî, *Mu’cemu’l-avsât*, 5/363 (No. 5564).

⁸³ Zehebî, *Mizân*, 7/257; İbn Ebi Hâtim, *Cerh ve’t-ta’dil*, 7/298.

⁸⁴ İbn Hacer, *Takrîb*, 1/802; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 23/617.

⁸⁵ İbn Ebi Hâtim, *Cerh ve’t-ta’dil*, 3/308.

⁸⁶ İbn Hacer, *Takrîb*, 3/635; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 26/26.

⁸⁷ İbn Hacer, *Tehzîb*, 3/694.

⁸⁸ İbn Ebi Hâtim, *Cerh ve’t-ta’dil*, 2/492; İbn Hacer, *Takrîb*, 1/192.

⁸⁹ Taberânî, *Mu’cemu’l-kebîr*, 6/264 (No. 6366)

⁹⁰ İbn Ebi Hâtim, *Cerh ve’t-ta’dil*, 7/276; İbn Hacer, *Takrîb*, 1/849.

⁹¹ İbn Hacer, *Takrîb*, 1/83; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 6/37.

⁹² İbn Hacer, *Takrîb*, 1/601; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 343/366.

⁹³ Abdurrezzâk b. Hemmâm, “Nikâh”, 36 (No. 10473).

⁹⁴ İbn Hacer, *Takrîb*, 2/418; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 8/164; İbn Ebi Hâtim, *Cerh ve’t-ta’dil*, 5/176.

⁹⁵ Taberânî, *Mu’cemu’l-kebîr*, 18/142 (No. 295).

Hemmâm (h. 211) hakkında hadis tenkitçileri “sika, hâfız, şeyh” ta’dil lafızlarını kullanarak değerlendirme yapmışlardır.⁹⁷ İbn Hibbân, “Sikât” adlı eserinde zikretmiştir.⁹⁸ Bütün bu değerlendirmeler sonucunda Abdullah b. Muharrîr adlı ravi hadis tenkitçileri tarafından cerh edilse de rivayeti destekleyen başka tariklerin olması hadisin hasen olduğunu göstermektedir.

III. HADİSİN MEVKÛF VE MAKTÛ RİVAYETLERİ

Zikrettiğimiz bu merfû rivayetlerin yanında hadisin mevkûf ve maktû rivayetleri de vardır. Beyhakî bu hadisi Hz. Ali’ye izafe ederek mevkûf olarak zikretmiştir.⁹⁹ Ayrıca İbn Ebî Şeybe bu hadisi Hasan b. Ebî Hasan’a izafe ederek maktû olarak zikretmiştir.¹⁰⁰ Her iki rivayette bulunan raviler hakkında cerh ifadeleri bulunmadığı için rivayetler sahihtir.

IV. HADİSİN METİN ÖZELLİKLERİ

Hadisin maktû, mevkûf ve merfû rivayetlerinde metnin en kısa ve yalın hali “ لا نكاح إلا بولي و ” “شاهدي عدل ” *“Nikâh ancak velinin izni ve iki adil şahidin şahitliği ile varlık kazanır”* şeklindedir. İbn Ebî Şeybe’nin¹⁰¹ Hasan b. Ebî Hasan’dan maktû olarak naklettiği rivayette “بصدقة معلومة” *“belli bir mehir”* Darekutnî, Beyhakî ve İbn Hibbân¹⁰² Aîşe bint Ebî Bekr’den merfû olarak naklettiği rivayette “والسلطان ولي من لا ولي له ” *“velisi olmayan kişi için bu yetki sultana aittir”* ibareleri metne eklenmiştir.

Bu değişik eklemeler ile gelen rivayetlere baktığımızda metnin naklinde bir ittifakin olduğunu söyleyebiliriz. Metinde yer alan bazı ihtilaflar ise ravinin tercihine bırakılarak eklenmiş olabilir. Bu da metnin kullanıldığı konunun ayrıntıları ile ilgili olarak farklı hususların aynı anda zikredilmesi gerekmesinden kaynaklanmış olabilir.

V. HADİSİN MEZHEBİ TARTIŞMALAR İÇİNDEKİ YERİ

Evlenme ehliyetine sahip erkeklerin velilerinin izni olmadan kendi irade beyanlarıyla evlenebilecekleri hususunda fakihlerin ittifakı vardır. Ancak bulûğ çağına girmiş olan bir kızın velisiz yapacağı nikah akdinin geçerli olup olmayacağı hususunda ihtilaf olmuştur.

Ebu Hanife ve Ebu Yusuf böyle bir nikah akdinin sahih olacağını kabul etmişler ve bu görüşlerini; böyle bir nikah akdinin sahih olmayacağına dair Kur’an’da herhangi engelleyici bir nass mevcut olmadığına, Bakara 2/230 ve 234 ayetleri ile “Dul kadın (eyyim) kendi üzerinde velisinden daha fazla hak sahibidir”¹⁰³, “Açıkça izni alınmadan dul kadın, rızası anlaşılmadan bakire kız nikahlanamaz”¹⁰⁴ şeklindeki hadislerle desteklemektedirler. Ebu Hanife kadının kendisine denk sayılmayacak birisiyle evlenmesi ile emsal mihirden daha az bir mihirle evlenme durumunu ailesini manevi yönden rendice edecek şekilde ise velinin, bu nikah akdini fesh ettirmek için mahkemeye müracaat hakkının olduğunu kabul etmiştir. İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed ise mehri misilden daha az mihirle evlenen kadının nikahına velisinin itiraz edemeyeceği kanaatinde idirler. Bununla beraber başlangıçta velinin izninin alınmasını kurulacak yeni yuvanın huzur ve mutluluğu için, güzel ve İslam ahlakına uygun bir davranış olarak değerlendirmişlerdir.¹⁰⁵

İmam Malik, Şafii ve Ahmed b. Hanbel tam eda ehliyetine sahip olan bir kız, diğer hukuki tasarruflarını yapmaya yetkili olsa bile velisiz nikahının caiz olmayacağı görüşündedirler.

⁹⁶ Zehebî, *Mizân*, 2/136.

⁹⁷ İbn Hacer, *Tehzîb*, 2/275; Mizzî, *Tehzîbu’l-kemâl*, 18/52.

⁹⁸ İbn Hibbân, *Sikât*, 8/417.

⁹⁹ Beyhakî, “Nikâh” 11 (No. 13762).

¹⁰⁰ İbn Ebî Şeybe, “Nikâh” 8 (No. 16180).

¹⁰¹ İbn Ebî Şeybe, “Nikâh” 8 (No. 16180).

¹⁰² İbn Hibbân, “Nikâh” 8 (No. 4375); Beyhakî, “Nikâh” 133 (No. 13831); Darekutnî, “Nikâh” 22 (No. 3532).

¹⁰³ Müslim, Nikah 66; Nesaî, nikah 32; Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 219.

¹⁰⁴ Buhârî, Nikâh 40.

¹⁰⁵ Ebû Ca’fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme et-Tahâvî, *Şerhü’l-me’âni’r-asâr*, çev. Beşir Eryarsoy (İstanbul: Kitabi Yayınları, 2010), 2/364; Burhanüddin Ebû Hasan Ali b. Ebû Bekr el-Merğînânî, *el-Hidâye* (Mısır: Matbaa Mustafa Halebî, 1971), 1/196; Kahveci, Nuri, İslam Hukuku (Şahıs-Aile-Miras), *Evlenme Ehliyeti ve Evlenme Manileri*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2021, s. 112.

Onlar bu görüşlerini “İçinizden bekar olarları evlendirin...”¹⁰⁶ ayetiyle ve “Nikah ancak veli ile dir”¹⁰⁷, “Veli ve iki adaletli şahit bulunmadıkça nikah olmaz”¹⁰⁸ hadisleriyle temellendirmektedirler.¹⁰⁹

Caferiyye mezhebi, bülûğ çağındaki bakire bir kızı mü't'a nikâhında veli iznini şart koştuğu halde, normal nikâhda iki farklı görüş belirtmiştir. Tabatabai, “en uygun gelen görüş, iznin gerekli olduğu görüştür” demiştir. Ancak denk birisiyle evlenmek isteyen kızın evliliğine izin vermeyen veli bu hakkı kaybeder.¹¹⁰

Nikah akdinin hukuken geçerli tarzda varlık kazanması, icap ve kabulün en az iki şahidin huzurunda gerçekleşmesi gerekir. Şahitler bulunmadan yapılan nikah Şafii ve hanbelilere göre batıl, Hanefi mezhebine göre fasid olur. Bu mezheplerin delili “Şahitler olmadan nikah akdi olmaz”¹¹¹ hadisidir. Malikiler nikah akdi esnasında şahitlerin bulunmasını yeterli görmeyip nikahın ilanını da şart koşarlar. Şahitlerin cinsiyeti ile ilgili olarak Maliki, Şafii ve Hanbeli mezhepleri erkek olmayı şart koşarken, Hanefiler iki erkek veya bir erkek iki kadının da şahit olabileceği görüşündedirler. Cumhura göre şahitlerin adil olması gerekir. Fasıklar şahit olamazlar. Hz. Peygamber; “Nikah ancak veli ve iki adil şahitle meydana gelir” buyurarak şahitlerin adil olmasını istemiştir. Adaletle kastedilen iyi ahlak sahibi olmak ve dinin emirlerine uymaktır. Hanefi mezhebine göre şahitlik yapacak kimselerde adalet şartı aranmaz. Fasık olan kimseler de şahit olabilir. Fasık bir kimsenin kendi nefsi üzerinde velayet hakkı bulunduğu gibi başkası üzerine de velayet hakkı vardır. Şahitlerin huzurunda nikah yapmaktan maksat bunu insanlara duyurmaktır. Fasıkların huzurunda yapılacak olan nikahla da bu maksada ulaşılır. Şahitlerde aranan diğer belli başlı şartlar konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır.¹¹²

SONUÇ

İslâm dini birçok ayet ve hadisde vurguladığı üzere nikâh akdine büyük önem vermiştir. İslâm bilginleri hadis ve fıkıh kaynaklarının “nikâh” bölümünde dönemin şartları ve imkânları çerçevesinde nikâh ve nikâh şartlarını açıklamışlardır.

Biz bu makalede “velisiz ve iki adil şahit olmadan nikâhın sahîh olmayacağı” ile ilgili rivayeti isnad ve metin açısından değerlendirmeye çalıştık. Ayrıca mezheplerin ilgili hadis hakkında görüşlerini de belirtmeye çalıştık. Bu rivayet çoğunlukla Âişe bint Ebû Bekr (r. anha) tarafından nakledilmiştir. Bu çerçevede birçok tarîki olan bu hadisin çoğunluğunun sahîh ve hasen olduğunu söylemek mümkündür. Az da olsa zayıf rivayet bulunmaktadır. Rivayetin merfû nakilleri olduğu gibi maktû ve mevkûf nakilleri de vardır.

Hadisin çeşitli rivayetlerini mukayese ettiğimiz zaman temelde manayı değiştirecek lafız farklılıkları bulunmamaktadır. Sadece hadise raviler tarafından bazı ilaveler yapılmıştır. Fakat fıkıh âlimlerinin çoğu eklemeli rivayetle değil esas olan rivayet ile amel etmişlerdir.

¹⁰⁶ Nûr 24/32.

¹⁰⁷ Müslim, Nikah 66; Nesaî, nikah 32; Ahmed b. Hanbel I, 219.

¹⁰⁸ Buhârî, Nikâh 36; Ebû Dâvûd, Nikâh 19; İbn Mâce, Nikâh 15.

¹⁰⁹ Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Mâverdi, *fî Fikhî's-Şâfiî*, thk. Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994), 9/38; Abdullah b. Ahmed İbn Kudame, *el-Muğni* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1931), 7/337; Salih Karacabey-Mutlu Gül, “Fikhî Hadislerin Rivayet Özellikleri Bağlamında Velisiz Nikâh Olmaz Hadisinin Tahrir ve Tenkidi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/1 (2012), 45; Kahveci, *Evlenme Ehliyeti ve Evlenme Manileri*, s. 113.

¹¹⁰ Seyyid Muhsin Tabatabai, *Müstemse kü'l-urveti'l-vüska* (Beirut: İhyaü't-Türasi'l-Arabî, ts.), 14/443.

¹¹¹ Tirmizî, Nikâh 15; Beyhakî, Sünenu'l-Kübra, VII, 111.

¹¹² Bknz: Merğînâni, *el-Hidâye*, 1/190, 3/5-8; Şemseddin Muhammed b. Ahmed eş-Şirbîni, *Muğni'l-muhtâç*, çev. Abdurrezzak en-Necm (Dimeşk: Dâru'l-Feyha, 2009), 4/236; Muhammed b. Ahmed el-Hâfid b. Rüşd, *Bidâyetü'l-müçtehid* (Beirut: Dâru'l-Fikr, ts.), 2/13; Cezîri, Abdurrahman, *Kitâbu'l-Fikh al-Mezâhibi'l-Erbaâ*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beirut 1990, s. 28; Acar, Halil İbrahim, *İslam Aile Hukuku*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2017, s. 104-106; Algül, Adnan, *el-Hulasatu'l-Fikhiyye fi'l-Ahvâli's-Şahsiyye, İlâhiyât*, Ankara, 2019, s. 28-29; Aslan Mehmet Selim, *İslam Aile Hukuku*, Emin Yayınları, Bursa, 2020, s. 95-97; Yılmaz, İsmail, *İslam Hukuku (Şahıs-Aile-Miras)*, *Evlilik/Nikah Akdi*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2021, s. 141.

Sonuç olarak rivayet üzerindeki bazı lafız ve yorum farklılıklarına rağmen ilgili rivayet ile amel ettikleri ve çoğu âlim tarafından kabul edildiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abdurrezzak, Ebû Bekr Abdurrezzak b. Hemmâm b. Nâfi'. *el-Musannef*. thk. Hâbiburrahman el-A'zamî. 11 Cilt. Beyrut: el-Meclisu'l-İlmi, 1. Basım,1390/1970.
- Acar, Halil İbrahim, *İslam Aile Hukuku*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2017.
- Algül, Adnan, *el-Hulasatu'l-Fikhiyye fi'l-Ahvâlî's-Şahsiyye*, İlähiyât, Ankara, 2019.
- Aslan, Mehmet Selim, *İslam Aile Hukuku*, Emin Yayınları, Bursa, 2020.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Huseyin. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdulkadir Atâ. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1. Basım, 1424/2003.
- Cezîrî, Abdurrahman, *Kitâbu'l-Fıkh alel Mezâhibi'l-Erbaâ*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990.
- Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed. *es-Sünen*. Şuayb el-Arnaût. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım,1424/2004.
- Ebû Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdris. *el-Cerh ve't-ta'dil*. 9 Cilt. Beyrut: y.y., 1952.
- Hâtib el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Bağdâdî. *Târîhu Bağdâd*. 14 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kitabü'l-İlmiyye, ts.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebü'l-Fadl el-Askalânî. *Takrîbü't-tehzîb*. nşr. Muhammed Avvâme. Haleb: y.y., 1986.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebü'l-Fadl el-Askalânî. *Tehzîbü't-tehzîb*. 14 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Risâletü'l-Alemiyye, 1984.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed Ebû Hâtim el-Büstî. *es-Sahîh*. thk. Şuayb el-Arnaût. 18 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1414/1993.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed Ebû Hâtim el-Büstî. *es-Sikât*. thk. Seyyid Şerafeddin Ahned. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1975.
- İbn Kudame, Abdullah b. Ahmed, *el-Muğni*, 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1931.
- İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed el-Hâfid. *Bidâtetü'l-müçtehid*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- İbn Şeybe, Ebû Bekr Abdullah Muhammed el-Absî. *el-Musannef*. thk. Muhammed Avvâme. Riyad: Dârü'l-Kabile, 1427/2006.
- Kahveci, Nuri, *İslam Hukuku (Şahıs-Aile-Miras), Evlenme Ehliyeti ve Evlenme Manileri, Hikmetevi Yayınları*, İstanbul, 2021.
- Karacabey, Salih. "Fıkhî Hadislerin Rivayet Özellikleri Bağlamında Velisiz Nikâh Olmaz Hadisinin Tahrîc ve Tenkîdi" *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları*. 21/1 (2012).
- Mâverdi, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed. *fi Fıkhî's-Şâfi*. thk. Ali Muhammed Muavviz. 18 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kitabü'l-İlmiyye, 1995.
- Merginâni, Burhanüddin Ebû Hasan Ali b. Ebû Bekr. *el-Hidâye*. 4 Cilt. Mısır: Matbaa Mustafa Halebî, 1971.
- Mizzî, Ebü'l-Haccâc Cemâlüddin Yusûf b. Abdirrahmân Yusûf. *Tehzîbu'l-kemâl*. 35 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Risâletü'l-Alemiyye, 1400/1980.
- Ömer Nasuhi Bilmen. *Hukuki, İslamiyye ve Istilahi Fıkhiyye Kâmusu*. 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Basımevi, 1967.

- Şahin, Süheyl Haydar. *İslam Hukukunda Nikâh Akdinin Fonksiyonu ve Sürdürülebilirlik Problemleri*. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Şirbânî, Şemseddin Muhammed b. Ahmed el-Hâtib. *Muğni'l-muhtâc*. çev. Abdurrezzak en-Necm. 5 Cilt. Dımeşk: Dâru'l-Feyha, 2009.
- Tabatabai, Seyyid Muhsin. *Müstemse kü'l-urveti'l-vüska*. 14 Cilt. Beyrut: İhyaü't-Türasi'l-Arabî, ts.
- Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemu'l-avsât*. thk. Târık b. Avzillah b. Muhammed. 10 Cilt. Kahire: Dâru'l-Haremeyn, 1. Basım, 1415/1995.
- Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. thk. Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-İbn Teymiyye, 1. Basım, 1415/1994.
- Tahâvî. Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme. *Şerhü'l-me'âni'r-asâr*. çev. Beşir Eryarsoy. 7 Cilt. İstanbul: Kitabi Yayınları, 2010.
- Yılmaz, İsmail, İslam Hukuku (Şahıs-Aile-Miras), Evlilik/Nikah Akdi, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2021.
- Zehebî, Ebû Abdullah Şemseddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Mizânü'l-i'tidâl*. nşr. Ali Muhammed Muaved. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1995.
- Zehebî, Ebû Abdullah Şemseddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, thk. Şuayb el-Arnaüd-Hüseyn el-Esed. 7 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1990.
- Zehebî, Ebû Abdullah Şemseddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Tezkiretü'l-huffâz*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1992.